

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI BRZOSOWIE

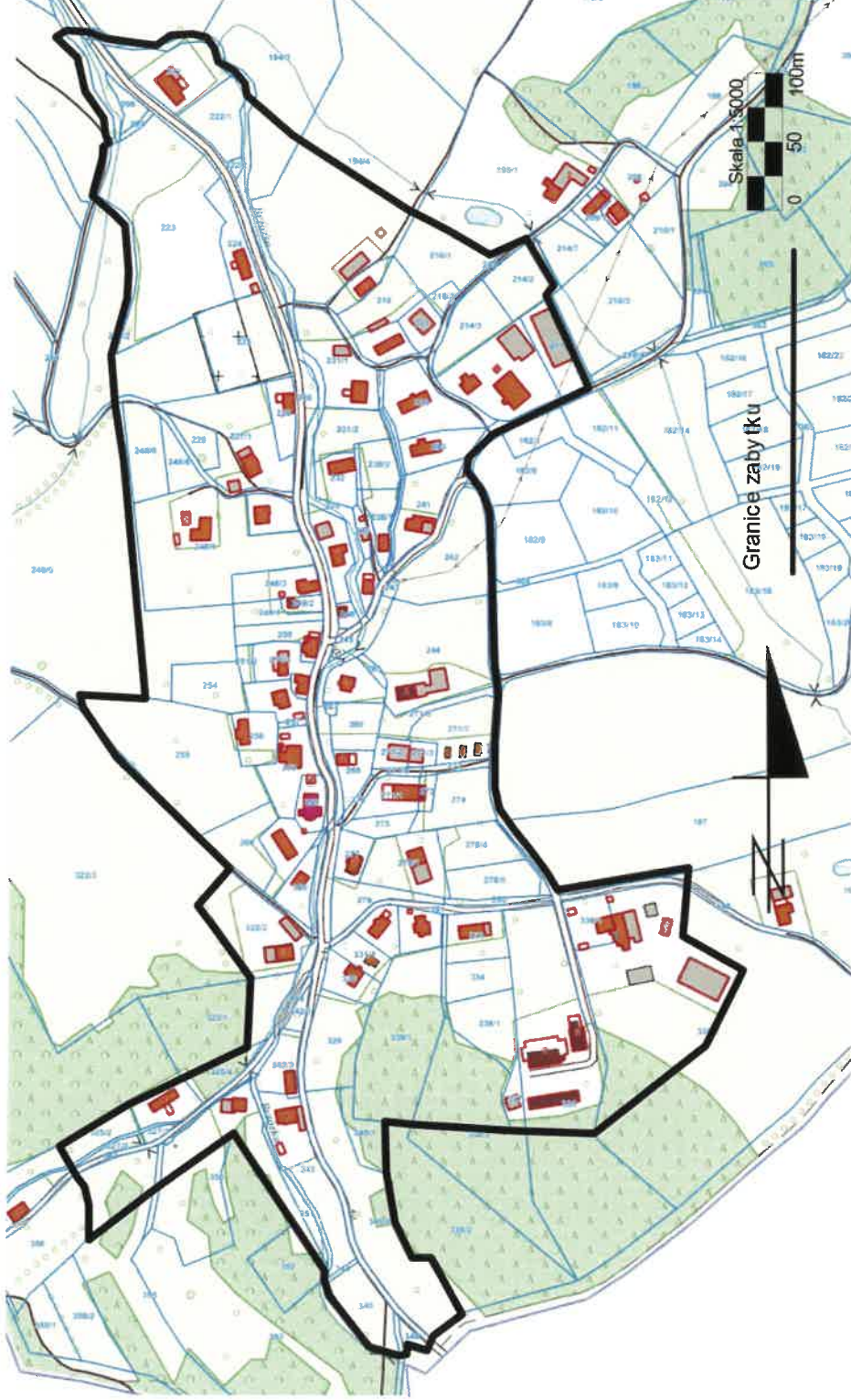
2. Czas powstania

XIV w. - XIX w.

3. Miejscowość

**BRZOSOWIE
(OBECNIE W GRANICACH
ADMINISTRACYJNYCH MIASTA
KUDOWA-ZDRÓJ)**

9. Materiały graficzne

4. Adres (ulica, nr posesji)

UKŁAD RURALISTYCZNY

5. Przynależność administracyjna

województwo: **DOLNOŚLĄSKIE**

powiat: **KŁODZKI**

gmina: **KUDOWA-ZDRÓJ**

6. Współrzędne geograficzne

50° 24' 53.116" N 16° 13' 12.872" E

7. Użytkowanie obecne

**MIESZKALNE
ROLNICZE**

8. Stan zachowania

5

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

NAZWY: Brzezowicz, Brzezow, Przezwowie, Birkowiz, Bertzesowy, Brzesowie, Birkhagen, Brzozów, Brzozowice

HISTORIA: Pierwsza udokumentowana wzmianka o wsi Brzozowie pochodzi z 1400 r. kiedy to istniała w ramach tzw. państwa homolskiego, które w 1477 r. włączono do Hrabstwa Kłodzkiego. Od 1601 r. funkcjonowała w obrębie dóbr w Nachodzie. W 1612 r. wzmiankowane jest istnienie we wsi dwóch młynów i dwóch folwarków. W latach 1716-18 wybudowany mурowany kościół filialny pw. św. Piotra i Pawła (być może w miejscu wcześniejszej drewnianej świątyni). Ze względu na swoje położenie geograficzne oraz dawną przynależność do miasta Nachod, osada miała silne powiązania gospodarcze i kulturalne z Czechami. W 1787 r. była to spora osada zamieszkała przez 243 osoby; istniały tu 52 domy, 3 młyny wodne i szkoła. Mieszkańcy trudnili się głównie rolnictwem i tkactwem. Po I wojnie śląskiej Brzozowie przypadło Prusom wraz z Hrabstwem Kłodzkim, a po reorganizacji Prus w 1815 r. funkcjonowało w granicach administracyjnych prowincji śląskiej. W 1908 r. wieś liczyła 234 mieszkańców i 45 domów. W XIX w. nieznacznie rozwinęła się turystyka - było tu uczęszczane przejście graniczne, funkcjonowały dwie gospody. W 1939 r. roku Brzozowie liczyło 414 mieszkańców. Po 1945 r. w granicach Polski, a w 1973 r. zostało włączone do miasta Kudowa-Zdrój.

Wieś ma charakter łańcuchówki, położonej wzdłuż potoku Brzózka, o nieregularnym układzie dróg. Zabudowę stanowią zagrody chatupnicze, rzadziej zagrodnice, a także pojedyncze domy mieszkalne usytuowane szczytowo i kalenicowo względem drogi. Przeważa zabudowa murowana. Historyczny układ ruralistyczny, pomimo znacznej rozbudowy w kierunku wschodnim, jest bardzo dobrze zachowany i widoczny w terenie. Pomimo funkcjonowania w granicach miasta Kudowa-Zdrój, osada zachowała swój odrębny wiejski charakter.

Istniejące zagrożenia, postulaty konserwatorskie, źródła i literatura –
załącznik do karty ewidencyjnej nr 1.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

20 lipca 2024 r.

Adamina Modrzejewska

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 1

1. Miejscowość	BRZÓZOWIE (OBECNIE W GRANICACH ADMINISTRACYJNYCH MIASTA KUDOWA-ZDRÓJ)	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	KUDOWA-ZDRÓJ	HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI BRZÓZOWIE	ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA POSTULATY KONSERWATORSKIE ŹRÓDŁA I LITERATURA
3. Powiat	KŁODZKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA:

- zatrącenie historycznego układu ruralistycznego wsi wynikające z intensywnego rozwoju zabudowy mieszkaniowej
- przebudowa i niezgodne z doktryną konserwatorską prace remontowe historycznej zabudowy mieszkalnej i gospodarczej
- utrata historycznie ukształtowanego krajobrazu kulturowego spowodowane ahistoryczną i niekontrolowaną budową nowych obiektów mieszkalnych

POSTULATY KONSERWATORSKIE:

- zachowanie historycznej dominanty w krajobrazie jaką jest wieża kościoła filialnego pw. św. Piotra i Pawła
- budowa nowych obiektów z zastosowaniem materiałów występujących w budownictwie lokalnym oraz z zachowaniem cech charakterystycznych dla Kotliny Kłodzkiej
- prace remontowe i modernizacyjne przy historycznej zabudowie mieszkalnej i gospodarczej należy prowadzić z zachowaniem i poszanowaniem oryginalnej substancji zabytkowej
- zachowanie i uzupełnienie historycznie ukształtowanych założeń zieleni
- zachowanie i konserwacja małej architektury sakralnej
- prace przy obiektach zabytkowych należy prowadzić w uzgodnieniu ze służbami konserwatorskimi

ŹRÓDŁA I LITERATURA:

Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Wrocławiu, Delegatura w Wałbrzychu

Kica E., Uszałowicz-Piąty B. *Wytyczne konserwatorskie do planu zagospodarowania przestrzennego m. Kudowa Zdrój, Wrocław 1994.*

Bibliografia

Brygier W., Dudziak T., Chomiak I., Ziemia Kłodzka, Pruszków 2010.
Dehio-Handbuch der Kunstdenkmäler in Polen Schlesien, Berlin 2005.
Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien, 1845.*
Rybka-Cegielska I., Boguszewicz M., Wiśniewska D., *Studium środowiska kulturowego gminy Bystrzyca Kłodzka woj. Wałbrzyskie tom II, część I, Wrocław 1995.*
Słownik geografii turystycznej Sudetów, T. 13: Góry Stołowe, Wrocław 1994.

Kartografia

Messfischblatt Lewin 5563, ok. 1919 r.

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

20 lipca 2024 r.

Adamina Modrzejewska

Adamina Modrzejewska
A. Modrzejewska

